

Marijanske antifone

Ruža s. Domagoja Ljubičić

Marijanske antifone zovu se *velike* i *završne*, jer je riječ o molitvama Djevici Mariji, kojima Crkva izražava svoju pobožnost u čast njoj kao Majci Božjoj. Smještene su na kraj liturgije časova, tj. nakon povečerja, i kao takve njegov su sastavni dio. One su potpuno odvojene od psalmodije i samostalne su, a rasporedene su za pjevanje prema liturgijskom vremenu kroz cijelu godinu. Melodijski stil je neumatski, vrlo jednostavan, ponegdje, može se reći, i modernije ukrašen. Njihova velika rasprostranjenost djelo je učitelja i propovjedničkih redova kao što su franjevci i dominikanci. Na taj su način oduševljavali vjernike za pobožnost prema Mariji, što se odrazilo u glazbi, pjesništvu, slikarstvu i kiparstvu. Od XV. stoljeća sve četiri antifone, posebice *Salve*, *Regina*, bile su predmet brojnih polifonijskih obrada, bilo vokalnih, bilo orguljskih.

Salve, Regina, zvana *svečanom*, najpoznatija je i možda najljepša srednjovjekovna antifona, a vjerojatno i najstarija od četiriju marijanskih; tekst je u ritmičkoj prozi slobodnog oblika, a melodija je skladana u prvom modusu, umjereno ukrašena. Ova antifona spominje se već u IX. st.; sadašnji je tekst tijekom stoljeća doživljavao poneke preinake, definiran je u XI. st., a najvjerojatnije ga je uredio Herman Kontrakt iz Reichenaua († 1054.). O tome ima vrlo malo povijesnih izvora, pa je nemoguće sa sigurnošću utvrditi autora, jer se spominju još neka imena kojima se pripisuje autorstvo: nadbiskup Santiaga di Compostela Pietro di Mezonzo († oko 1002.) ili biskup Adhémar de Puy († 1098.); prema Pellegrinu Ernettiju tekst je napisao opat cistercit sv. Bernardo iz Chiaravalle († 1153.), a melodiju Guido iz Cherieuxa.¹ Antifona je u prvoj polovici XIII. stoljeća uvrštena u časoslov u nekim monaškim zajednicama, gdje se molila ili pjevala nakon povečerja, a 1350. godine prihvaćena je u rimskom brevijaru. Pio V. 1568. određuje da se moli na završetku liturgije časova od blagdana Presvetog Trojstva do došašća.

Liturgijskom obnovom uvrštava se po volji nakon povečerja. Kada se povečerje moli u zajednici, najbolje je završiti dan jednim od ovih pozdrava – antifonom Mariji, Majci Gospodinovoj i Majci Crkve, kako nam preporučuje i nova uredba liturgije časova u broju 92.²

Salve, Regina

Ant. 1.

S Al-ve, * Re-gí- na, máter mi-se-ricórdi- ae :

Ví- ta, dulcé- do, et spes nóstra, sál-ve. Ad te

clamá-mus, éxsu-les, fí-li- i Hévae. Ad te suspi-rá-

mus, geméntes et flén-tes in hac lacrimá-rum vátte.

E-ia ergo, Advocá- ta nóstra, fillos tú- os mi-se-ri-

córdes ócu-los ad nos convér-te. Et Jésum, benedí-

ctum frúctum véntris tú- i, nó-bis post hoc exsí-li- um

os-ténde. O clé-mens : O pí- a : O dúlcis

* Vírgo Ma-rí- a.

Salve, Regina

5. **S**alve, Regina, * máter mi-se-ricórdi-ae : Ví-ta, dulcé-
do, et spes nóstra, sálve. Ad te clamámus, éxsu-les, ff-
li- i Hévae. Ad te suspi-rámus, geméntes et fléntes in hac
lacrimárum válle. E-ia ergo, Advocáta nóstra, fillos tú-os
mi-se-ricórdes ócu-los ad nos convérte. Et Jésum, benedí-
ctum frúctum véntris tú-i, nóbis post hoc exsí-li-um ostén-
de. O clémens : O pí- a : O dúlcis * Vírgo Ma-rí- a.

Alma Redemptoris Mater

5. **A**lma * Redemptó-ris Máter, quae pérví-a caéli
pórta mánes, Et stélla má-ris, succúrre cadénti súrge-
re qui cúrat pópu-lo : Tu quae genu-ísti, natúra mi-rán-
te, tú-um sánctum Geni-tó-rem : Vírgo pri-us ac posté-
ri-us, Gabri-é-lis ab óre súmens illud Ave, peccató-
rum mi-se-ré-re.

Salve, Regina zvana *jednostavnom*, skladana u petom modusu, nastala je kasnije; jednostavna je i mnogo poznatija u narodu. Izvorno je u određenom ritmu, a vjerojatno ju je skladao Henry Du Mont († 1684.) ili, prema nekima, još vjerojatnije njegov suvremenik François Bourgoing, francuski oratorijanac, koji je naziva *Salve, Regina oratorijanaca*.³

Alma Redemptoris Mater⁴ čentonska⁵ je skladba svečanog karaktera, skladana u petom modusu. Čini se ipak da je Herman Kontrakt taj koji je stvorio snažnu melodiju rijetke učinkovitosti. Prvi put ju se susreće u kodeksu iz XII. st. kao antifonu za šesti čas na blagdan Uznesenja Marijina. U liturgijsku uporabu ulazi u XIV. stoljeću (1350.) s papom Klementom VI.; papa Pio V. konačno ju 1568. s drugim marijanskim antifonama uvrštava u obnovljeni Brevijar. Pjeva se u vremenu od prve nedjelje došašća do blagdana Svijećnice, 2. veljače.

Ave Regina caelorum, skladana u šestom modusu, sastavljena je od osam stihova u ritmu osmerca i u parnoj rimi. Pretpostavlja se da je autor Goffredo, opat iz Vendômea, († 1132.), ali je sigurno da nije nastala nakon XIII. stoljeća. Dvije strofe imaju svečani i hvalbeni karakter i izražavaju radost vjernika u spoznaji da je Marija u slavi na nebesima. Izvorno se koristila kao antifona u devetom času za blagdan Uznesenja Marijina. U liturgiju časova ulazi u XIII. stoljeću; papa Klement VI. uvodi ju 1350. u rimski časoslov, a Pio V. ju 1568. smješta u vrijeme od Svijećnice do srijede Velikoga tjedna.

Regina caeli, laetare radosna je antifona u šestom modusu, nadahnuta antifonama časoslova, a pjeva se u uskršnom vremenu. Sastavljena je od samo četiri stiha u naglašenom ritmu i svi završavaju sa *aleluja*, znakom uskrsnuća koji poziva na radost. Neki izvori pripisuju tekst papi Grguru V. († 999.). Smještena je u *Antifonariju sv. Petra* u XII. st. kao antifona »ad Magnificat« uskršne večernje. Izvorni je napjev nastao u X. st., a poslije je obrađen u franjevačkom duhu onoga vremena i kao završna pjesma ulazi u franjevački časoslov u XIII. stoljeću; takva se pjeva i danas. Papa Klement VI. uvodi ju 1350. u Brevijar rimske kurije, a u sveopći Brevijar uvodi je papa Pio V. 1568. za uskršno vrijeme, od Velike subote do osmine Duhova, kada je bila, kao i danas, zamjena *Angelusa*.⁶

Nakon liturgijske obnove Drugoga vatikanskog sabora povećao se broj tekstova koji su se mogli upotrijebiti. Bile su uključene i druge marijanske molitve, ali nijedna od njih (osim *Regina caeli*) nije bila usko vezana uz liturgijsko vrijeme.

Danas se osim spomenutih antifona u knjizi časova nalaze i ove: *Sub tuum praesidium confugimus; Ave Maria*; Sequentia. *Inviolata*, i Responsorium. *Virgo parens Christi* (usp. LU 1861-1863.).

BILJEŠKE

- ¹ Usp. P. ERNETTI, *Il canto gregoriano popolare*, Bergamo, 1985., str. 126.
- ² »Zatim se moli jedna marijanska pjesma. U uskršno vrijeme uvijek se uzima *Kraljice neba*. Osim pjesama koje se nalaze u časoslovu mogu se uzeti i druge koje odobri biskupska konferencija«. Usp. II. VAT. KONCIL, *Konstitucija o sv. liturgiji*, br. 38.
- ³ Usp. E. M. CAGLIO, *Rassegna di musiche...* Bollettino Ceciliano 8/9 1988., str. 254.
- ⁴ Od XI. st. *Alma Redemptoris Mater* i *Salve, Regina*, nalaze se u Hartkerovu antifonariju, str. 10, nadodane drugom rukom.
- ⁵ Latinska riječ *cento* potječe od grčke riječi χέντρον, »stokrupa«; označava književno ili glazbeno djelo sastavljeno od manjih odlomaka uzetih iz više različitih djela.
- ⁶ Usp. V. DONELLA, *Musica e Liturgia*, Bergamo 1991., str. 212-213.

Ave Regina caelorum

6. **A** -ve Regína caelórum, * Ave Dómina Ange-lórum :

Sálve rádix, sálve pórtá, Ex qua mundo lux est órta :

Gáude Vírgo glo-ri- ósa, Su-per ómnes spe-ci- ósa : Vále,

o valde decó-ra, Et pro nó-bis Chrístum exó-ra.

Regina caeli, laetare

6. **R** Egína caéli * laetáre, alle-lú-ia : Qui-a quem me-

ru- ísti portáre, alle-lú-ia : Resurréxit, sic-ut dixit, alle-

lú-ia : Ora pro nó-bis Dé-um, alle-lú- ia.

Glas Koncila

www.glas-koncila.hr

Vox cordis

Christus factus est pro nobis (CD)

Korizmeni gregorijanski napjevi

Kat br.: 224

- Petnaest korizmenih gregorijanskih napjeva prema notacijama iz Sankt Galena i Laona.
- Napjeve izvodi oktet Instituta za crkvenu glazbu Albe Vidaković KBF-a Sveučilišta u Zagrebu
- U prigodnoj knjižici naći ćete sabrane latinske izvornike skladbâ s hrvatskim prijevodom!